כפר עולמי · יחידה 3: אי־שוויון מרחבי · חוברת קטנה

מפותח ופחות מפותח: יחסי תלות

חוברת תלמיד · **ז׳ רגיל**

חוט אחד מחבר מדינות רבות – אבל מי מחזיק בקצה שלו?

שם:	כיתה:	תאריך:

מה בחוברת?

1. מושגי מפתח
2. קוראים: חוט אחד, שני קצוות
3. חלק א׳ – מתרגלים מושגים
4. חלק ב׳ – בודקים הבנה
5. חלק ג׳ – חושבים כמו גאוגרפים
6. כרטיס יציאה ✂

משחקים לשיעור הזה (חידון מהיר, איש תלוי, טריוויה ועוד) באתר: https://geo-z-chovrot-tiny.sites.tab.bot/

יצרה: רוית ראש בן ישי

מושגי מפתח

קראו את המושגים. נשתמש בהם בכל החוברת.

מחקר ופיתוח

המצאה, עיצוב ותכנון של מוצרים חדשים, שנעשים בעיקר במדינות מפותחות עם מדענים ומהנדסים.

לדוגמה: מעבדה שמתכננת טלפון חדש

יחסי תלות

קשר בין מדינות שבו צד אחד חזק יותר וקובע, והצד האחר זקוק לו ותלוי בהחלטותיו.

לדוגמה: מדינה שחיה ממכירת קפה למדינות עשירות

עובדים זרים

אנשים שעוזבים מדינה פחות מפותחת כדי לעבוד במדינה מפותחת ושולחים כסף למשפחותיהם.

לדוגמה: מטפלת בקשישים ששולחת כסף הביתה

העברת רווחים

מעבר הרווחים מהמפעלים במדינות פחות מפותחות בחזרה למטה התאגיד במדינה המפותחת.

לדוגמה: רווח ממפעל באסיה עובר למטה באירופה

סחר לא שוויוני

מצב שבו מדינות פחות מפותחות מוכרות חומרי גלם בזול וקונות מוצרים מעובדים ביוקר.

לדוגמה: מוכרים פולי קפה וקונים מכונות

בריחת מוחות

עזיבה של אנשים משכילים ומוכשרים את ארצם, כך שהיא מאבדת את הידע והכישרון שלהם.

לדוגמה: רופאה שעוברת לעבוד במדינה עשירה

סיוע בינלאומי

עזרה של מדינות וגופים בכסף, מזון, ציוד ומומחים למדינות במצוקה או למדינות מתפתחות.

לדוגמה: מומחים שמלמדים השקיה בטפטוף

שולט ונשלט

יחסים שבהם צד אחד קובע את המחירים והתנאים, והצד האחר תלוי בהחלטותיו.

לדוגמה: קונים גדולים שקובעים את מחיר הכותנה

קוראים

חוט אחד, שני קצוות

חשבו על חולצה פשוטה: העיצוב נעשה במשרד בעיר גדולה במדינה מפותחת, הכותנה גדלה במדינה פחות מפותחת, התפירה נעשתה במדינה שבה השכר נמוך מאוד, והחולצה נמכרת בחנות במדינה מפותחת. נוצר "חוט" שמחבר מדינות רבות – אבל לא כולן מרוויחות ממנו באותה מידה.

תאגידים בינלאומיים מפצלים את פעילותם. מחקר ופיתוח – המצאה, עיצוב ותכנון – נעשים בעיקר במדינות מפותחות, שבהן יש אוניברסיטאות ומהנדסים. הייצור עובר לעיתים קרובות למדינות שבהן העבודה זולה. רוב הרווחים חוזרים למטה התאגיד. כך נוצר פער בין המקום שבו "חושבים" למקום שבו "עושים".

גם אנשים נעים. עובדים זרים עוזבים מדינות פחות מפותחות כדי לעבוד בחקלאות, בבנייה ובטיפול בקשישים, ושולחים חלק מהשכר למשפחותיהם. מנגד, לפעמים דווקא המשכילים עוזבים – "בריחת מוחות". גם הסחר אינו שוויוני: מדינות פחות מפותחות מוכרות קפה, כותנה ומחצבים בזול וקונות מוצרים מעובדים ביוקר. כשמחיר הקפה יורד, מדינה שתלויה בו נפגעת מאוד – יחסי "שולט ונשלט".

כדי לצמצם פערים נשלח סיוע בינלאומי: כסף, מזון, ציוד ומומחים. ישראל משתפת מדינות בידע בחקלאות, כמו השקיה בטפטוף, ושולחת צוותים רפואיים לאזורי אסון. לפי גישה זו, סיוע טוב לא רק נותן "דג", אלא מלמד "לדוג", כך שהמדינה תוכל לעמוד ברשות עצמה.

חלק א' – מתרגלים מושגים

בחלק הזה נחבר כל מושג להגדרה שלו, ונזהה דוגמאות מהחיים.

1. התאימו: כתבו בריבוע את האות של ההגדרה המתאימה.

1. יחסי תלות	**א.** מצב שבו מדינות פחות מפותחות מוכרות חומרי גלם בזול וקונות מוצרים מעובדים ביוקר.
2. מחקר ופיתוח	**ב.** המצאה, עיצוב ותכנון של מוצרים חדשים, שנעשים בעיקר במדינות מפותחות עם מדענים ומהנדסים.
3. העברת רווחים	**ג.** קשר בין מדינות שבו צד אחד חזק יותר וקובע, והצד האחר זקוק לו ותלוי בהחלטותיו.
4. עובדים זרים	**ד.** מעבר הרווחים מהמפעלים במדינות פחות מפותחות בחזרה למטה התאגיד במדינה המפותחת.
5. בריחת מוחות	**ה.** אנשים שעוזבים מדינה פחות מפותחת כדי לעבוד במדינה מפותחת ושולחים כסף למשפחותיהם.
6. סחר לא שוויוני	**ו.** עזיבה של אנשים משכילים ומוכשרים את ארצם, כך שהיא מאבדת את הידע והכישרון שלהם.

2. השלימו: לאיזה מושג מתאימה כל דוגמה?

מחסן מילים: סחר לא שוויוני בריחת מוחות סיוע בינלאומי שולט ונשלט

1. מומחים שמלמדים השקיה בטפטוף – זו דוגמה ל־_____
2. קונים גדולים שקובעים את מחיר הכותנה – זו דוגמה ל־_____
3. מוכרים פולי קפה וקונים מכונות – זו דוגמה ל־_____
4. רופאה שעוברת לעבוד במדינה עשירה – זו דוגמה ל־_____

חלק ב' – בודקים הבנה

חזרו לקטע הקריאה. הקיפו את התשובה הנכונה, וסמנו נכון או לא נכון.

1 מדוע מחקר ופיתוח נעשים בעיקר במדינות מפותחות?

- ◯ א. כי שם העבודה הכי זולה
- ◯ ב. כי שם יש אוניברסיטאות, מדענים ומהנדסים
- ◯ ג. כי שם יש יותר כותנה
- ◯ ד. כי שם אין מפעלים

2 מהי "בריחת מוחות"?

- ◯ א. עזיבה של אנשים משכילים ומוכשרים את ארצם
- ◯ ב. שכחה של מידע
- ◯ ג. מחלה
- ◯ ד. מעבר של מפעלים

3 מדוע ירידה במחיר הקפה פוגעת מאוד במדינה מסוימת?

- ◯ א. כי היא קונה הרבה קפה
- ◯ ב. כי אין בה קפה
- ◯ ג. כי היא תלויה במכירת מוצר אחד
- ◯ ד. כי קפה מזיק

4 מה מבטא הביטוי "לא לתת דג אלא ללמד לדוג"?

- ◯ א. שצריך לאכול דגים
- ◯ ב. שאסור לעזור
- ◯ ג. שצריך לשלוח הרבה מזון
- ◯ ד. שסיוע טוב בונה יכולת לעמוד ברשות עצמך

5 מה מראה העובדה שרוב הרווחים חוזרים למטה התאגיד?

- ◯ א. שהרווח מתחלק לא שווה בין המדינות
- ◯ ב. שהמפעלים לא מרוויחים
- ◯ ג. שהעובדים מקבלים את רוב הרווח
- ◯ ד. שאין תאגידים

נכון או לא נכון? אם לא נכון – תקנו בשורה.

1	הייצור עובר לעיתים קרובות למדינות שבהן העבודה זולה.	נכון	לא נכון
2	כסף שעובדים זרים שולחים הביתה אינו עוזר לאיש.	נכון	לא נכון
3	מדינות פחות מפותחות מוכרות בעיקר מוצרים מעובדים ומתקדמים.	נכון	לא נכון
4	סיוע יכול לכלול גם מומחים שמלמדים ידע.	נכון	לא נכון

חלק ג׳ – חושבים כמו גאוגרפים

כאן אין תשובה אחת נכונה. כתבו במשפטים מלאים והסבירו את דעתכם.

1 שרטטו את "החוט" של חולצה וסמנו בכל תחנה: מדינה מפותחת או פחות מפותחת, ומי מרוויח.

2 הציגו יתרון וחיסרון של הגירת עובדים למדינה ממנה הם יוצאים.

התחילו כך: יתרון: ... חיסרון: ...

3 מדוע סיוע בידע עשוי להיות טוב יותר משליחת מזון בלבד?

כרטיס יציאה – מפותח ופחות מפותח: יחסי תלות

גזרו לאורך הקו המקווקו ומסרו למורה. שם: _____

1 מי "חושב" ומי "עושה" בשרשרת החולצה?

2 דוגמה ליחסי שולט ונשלט: ...

3 הסיוע הטוב ביותר לדעתי הוא...

איך הבנתי? ◯ הבנתי היטב ◯ הבנתי חלקית ◯ אני צריכים/ות עזרה